

ДОКЛАД ЗА РИСКОВЕТЕ ЗА СИГУРНОСТТА АВГУСТ 2014

**ПЕРИОДИЧЕН ДОКЛАД ЗА РИСКОВЕТЕ С ОЦЕНКА ЗА ДИНАМИКАТА НА
НЕСИГУРНОСТТА В БЪЛГАРИЯ**

В този периодичен доклад се синтезират и анализират националните рискове на базата на създадените в периода юни - август документа на ЛУР.

При изготвянето му, безпристрастно и с респект към фактите, са взети всички мерки за осигуряване на обективна и точна информация, а данните, анализите и мненията са базирани на посочените източници по начина и обхвата, изложен в доклада. Анализът и прогнозите не изразяват политически пристрастия; не третират предмета на анализа положително или отрицателно; не дават аргументи за ползата или за вредата от несигурността; третират я единствено от гледната точка на рисковете и опитите за тяхното управление.

Авторите не носят отговорност за неточно, непълно и превратно използване на информацията, представена в доклада. Без тяхното изрично писмено съгласие съдържанието на доклада не може да бъде променяно, преработвано, приспособявано, допълвано или от него да се изработват производни материали; не може да се цитира, освен за изследователски и учебни цели – докладът не е част от публичния, а от академичния дебат. За нанесените вреди се носи съответна имуществена отговорност..

Рисков контекст

Три нови, но много остри заплахи за сигурността на страната се появиха в I-то полугодие на 2014 г. Те произтичат от:

- Конфликта на Руската федерация с Украйна, ЕС и НАТО;
- Ликвидната криза на банковата група „КТБ – Креди Агрикол България“;
- Заплахата за изпълнение на бюджета.

Конфликтът на Руската федерация с Украйна, ЕС и НАТО

Рисковете за България от този конфликт са анализирани и прогнозирани в 10 редовни извънредни доклада и авторски статии на ЛУР. Тук ще обобщим само най-важното. Развитието на конфликта напълно потвърждава всички наши прогнози:

Първоначалната оперативна инициатива на Москва се изчерпа от анексията на Крим и непризнаването от Кремъл на проведените от сепаратистите избори. Руската страна премина в активна отбрана след като призна Петро Порошенко за украински президент, след изборите на 25 май, и й бяха наложени санкции от ЕС и НАТО.

Активната руска защита се осъществява в няколко направления:

- На терена на конфликта – основно чрез военно подпомагане, оръжейно и техническо снабдяване, пропагандно, информационно и дипломатическо съдействие на сепаратистите;
- Пропагандна офанзива, предимно на територията на ЕС и частично на САЩ, но основно в уязвимите страни от Общността;
- Контра санкции.

Прогнозираната от нас загуба на Москва се очерта по-ясно, след като:

- ЕС подписа на 27 юни 2014 г. цялостно Споразумение за политическо и икономическо асоцииране на Украйна; спря проекта „Южен поток“; и противодейства решително на злоупотребите с господстващо положение от руските доставчици на природен газ и петрол;
- На 7 юли украинската армия започна операция за обкръжаване на терористите в Донецк и Луганск, с намерение да ги принуди да се предадат;
- Сепаратистите свалиха на 18 юли малайзийския самолет MH17 (с ракета изстреляна от доставен от Русия самоходен зенитно-ракетен комплекс „земя-въздух“ „БУК“); Президентът на САЩ Барак Обама отправи обвинение към Москва и стана ясно, че Кремъл подкрепя терористи.

Президентът Путин е изправен пред много труден избор: да отстрани екстремистите от

властовия елит или да ескалира военната си намеса в Украйна.

Рисковете за България от конфликта са:

Първо. Трайна и дълбока криза вследствие на дестабилизация отвън

В извънредния доклад след свалянето на МН17 ЛУР направи извод за поява на нова заплаха за България. В случай, че Кремъл избере инвазия в Украйна, ще се нуждае от потвърждение, че ЕС и НАТО не са в състояние да гарантират сигурност и благополучие. България е избрана отдавна за такъв пример. „Пълният провал на страната ни – повсеместната българска политическа, икономическа, финансова и монетарна криза – може да се окажат силно желани от Москва, особено предвид все по-вероятния неуспех на Путин да постигне същите цели в Украйна.“¹

Сред всички страни членки на ЕС и НАТО България е най-уязвима за дестабилизация по силата на следните обстоятелства:

- Политическата ѝ система е *безпомощен плурализъм (fecklesspluralism)* – наличие на политическа свобода, редовни избори и смяна на властта; но с партии, които са деформирани от влиянието на мафията, олигархията и монополите;
- Силната едностранна енергийна зависимост от Русия;
- Най-високите равнища на бедност и неравенство, и тежка демографска криза;

В настоящия момент са налице предпоставки, които отслабват допълнително националните съпротивителни сили срещу криза:

- Отсъствие на Народно събрание и кабинет с ограничени правомощия;
- Заплаха за неизпълнение на бюджета;
- Провален УС на БНБ, който не може да овладее банкова криза;
- Недостиг на банкова ликвидност създават опасност за българския лев;
- Не е формиран новият състав на ЕК, за да окаже подкрепа отвън.

Този извод на ЛУР бе направен и от германското разузнаване – БНД: „Русия има интерес България да фалира“²

Второ. Дълбоко вътрешно разделение на българското общество

Европейските избори върнаха политическия дебат към преразглеждане на геополитическия избор на България: „срещу ЕС и НАТО и за Евразия“, „срещу европейските правила и за „Южен поток“ се обявиха две от формациите в парламента – „Коалиция за България“ и „Атака“; към тях се присъедини новата формация АБВ. Тези партии и коалиции загубиха катастрофално изборите за Европейски парламент. Но тези избори не потвърдиха евроатлантическата ориентация на България. Разделението по отношение на политиката на Москва прониква дълбоко в българските партии и институции: силен страх от Путин витае в ръководството на ГЕРБ; скритата,

но известна на европейските специални служби е обвързаността на интересите на ДПС с Москва (напомнена в посочената по-горе информация на БНД); уклончива, но по-скоро критична позиция към евроатлантическата ориентация на страната декларира новата формация ББЦ.

На извънредните избори за Народно събрание през октомври този дебат ще се повтори отново; загубилите на европейските избори ще потърсят реванш. ЛУР направи прогноза за нестабилност на следващата политическа констелация в страната. Вероятността едно управление на партии от семейството на ЕНП да бъде атакувано поради обстоятелствата и условията посочени по-горе е много висока.

На своя страна силите на дестабилизацията ще имат подкрепа на преобладаващата част от българските медии. ЛУР вече неколккратно констатира доминирането у нас на проруската пропаганда. Тази пропаганда отдавна успя да подмени въпроса „Подкрепяте ли политиката на Путин?“ с агресивното „Русофоб“ ли сте?

Трето. Преки щети за българската икономика и бюджета

Конфликтът вреди на отношенията на България с участващи в него страни. Това се вижда в данните за търговския баланс за полугодieto на 2014 г. сравнен със същия период на 2013 г., още преди да са въведени контра-санкциите на Москва.

Таблица 1. Търговия на България с Руската федерация и Украйна³
януари-юни съответната година в млн. лв.

Страни	Износ – FOB			Внос – CIF			Търговско салдо - FOB/CIF		
	2013	2014	Изменение	2013	2014	Изменение	2013	2014	Изменение
Руска федерация	529,1	495,8	-6,3%	4672,1	3435,8	-26,5%	-4143,0	-2940,0	-29%
Украйна	357,1	113,4	-68,2%	497,1	605,1	21,7%	-140,0	-491,7	251%

Българската икономика вече понася щети от ограниченията на нейната търговия с Руската федерация и Украйна. Износът за двете страни е намалял общо с 277 млн. лв., основно от съкращаването си в украинско направление. Това е почти 27% от общото 12.1 %-но намаление на износа на България за трети страни – загуба на работни места и доходи.

Намалението на вноса от РФ вероятно се дължи на: спирането на вноса от „ЛУКОЙЛ Нефтохим – Бургас“ АД, заради изграждането на нова инсталация за преработка на суров петрол, което не е свързано с конфликта; но и на намалението на световните борсови цените на природния газ и петрола. Независимо от причината, намалението на вноса от РФ с 1236.3 млн. лв. снижава приходите в държавния бюджет от митни сборове. Ще наблюдаваме дали конфликтът няма да създаде повече заплахи за намаление на руския износ, дори за такъв малък и силно подчинен партньор, какъвто е България: за полугодieto то е с 1203 млн. лв., срещу което стои намаление на българския износ с 33.3 млн. лв.

Ликвидната криза на банковата група „КТБ – Креди Агрикол“⁴

Правим хронологичен анализ и заключения за упражнявания специален надзор върху групата на КТБ след всяко действие на БНБ.

Специалният надзор върху КТБ е поставен на 20.06.2014 г.,⁵ след писмо от ръководството на КТБ, с мотив изчерпване на ликвидността. С Решение №73/20.6.2014 г. на *Управителния съвет на БНБ*⁶ са отнети правата на акционерите и са назначени квестори. На пресконференция Управителят на БНБ заявява, че:

- „действат бързо и решително“, за да избегнат фалит, да няма паника;
- отстранени са всичките осем члена на ръководството;
- лишени са от глас акционерите, които притежават повече от 10 % от акциите;
- квесторите ще изчислят каква ще е необходимата подкрепа за банката;
- ще се търси подкрепа за възстановяване на ликвидността.

Намеренията на БНБ трябваше да са съобразени със законите й правомощия:

- *Да възстанови ликвидността на банката; и,*
- *Да реши бързо проблема с подкрепа за капиталовата адекватност – „ако е необходима“, за да отговаря собствения капитал на КТБ на капиталовите изисквания за кредитен, пазарен и операционен риск.⁷*

На 22.06.2014 г., поставена под политически и медиен натиск и под натиск от прокуратурата, БНБ заявява,⁸ че потвърждава горното решение, като:

- сменя първоначално назначените квестори с нови;
- вместо на квесторите и на екип от Управление „Банков надзор“, възлага оценката на капитала на КТБ на външни одитори (от 25.06.2014 г.) за срок от 10 дни;
- обещава КТБ да отвори на 21 юли в 09:00 часа;
- заявява, че до 20 юли ще отпише капитала и отнеме правата на акционерите;
- заедно с правителството:

* ББР и Фондът за гарантиране на влоговете в банките (ФГВБ) ще увеличат капитала на КТБ и

* ще „осигурят необходимата ликвидна подкрепа на банковата група, за да удовлетворят в пълния размер задълженията й към нейните клиенти“.

В това заявление БНБ:

- *греша като възлага одит за невъзможен срок от 10 дни;*

- няма законови основания да отписва капитала на акционерите и да увеличава капитала на КТБ, без да ѝ е известен резултата от одита и без да е отправила покана към акционерите за капитализиране на банката;
- не е осигурила съгласие за ликвидна подкрепа;
- дава несъстоятелно обещание за отваряне на КТБ на 21.07.2014 г.

На 27.06.2014 г. ПИБ е в ликвидна криза. Тя е овладяна спешно:

- чрез предоставяне на ликвидна подкрепа с правителствен депозит от 1.23 млрд. лв., зает от други банки и от Фискалния резерв на страната;
- и, поискано от българските власти, и дадено разрешение от ЕК⁹ бъдат надвишени ограниченията за дефицита и държавната подкрепа с 3.3 млрд. лв.,¹⁰ като помощта е за всички нуждаещи се банки.

Тези действия не се нуждаят от анализ, заключенията са очевидни.

На 11.07.2014 г., след като съобщава, че докладите на одиторите са внесени в централната банка, Управителят на БНБ¹¹ прави следните констатации:

- в КТБ са допуснати „действия, несъвместими със закона и добрите банкови практики“: липсват (вероятно унищожени), досиета за кредити от 3.5 млрд. лв.;
- поради липса на достатъчно информация одиторите не могат да изпълнят поставената им задача и да съставят „крайно заключение за състоянието на кредитния портфейл в размер на 3.5 млрд. лв.“;
- възможно е КТБ съзнателно да е ощетена „със стотици милиони лева“;
- докладът на одиторите се внася на вниманието на главния прокурор;
- на 19.06.2014 г. „чрез трето лице са изтеглени и са предадени срещу разписка на мажоритарния собственик на КТБ 205 887 223 левова равностойност в брой“;

Констатациите са недоказани и подвеждащи:

- В оставката си Управителят на БНБ признава, че в одиторските доклади няма заключения за 3.5 млрд. лв. несъбираеми кредити;
- Докладът на квесторите за текущото състояние на КТБ:

**снема тезата за липсващи (унищожени) кредитни досиета и внушението за щети от 3.5 млрд. лв. остава без тези аргументи;*

**„ощетяването“ на КТБ е 96 млн. лв. допълнителни „провизии за загуба от обезценка“ на кредити;*

**с 205.8 млн. лв. са нараснали активите на КТБ вследствие на кредит, взет от Бромек ЕООД.*

- Причината за отсъствие на крайно заключение на одиторите е ограниченото време, което се признава в последващи решения и в оставката на Управителя на БНБ, а не липсата на достатъчно информация;

В същото изявление Управителят на БНБ обявява „вече обсъден между БНБ и правителството и подкрепен от основните парламентарно представени политически сили“¹² **план за действие:** „преструктуриране и оздравяване на „добрата част“ на КТБ с оглед защита на интереса на всички нейни вложители“:

- Целта на плана е „гражданите и фирмите (с изключение на мажоритарния собственик на КТБ и свързаните с него лица и фирми) да могат да разполагат с пълния размер на своите средства“;
- Одържавяване на „Креди Агрикол – България“ ЕАД (КАБ) и прехвърляне на всички „добри“ активи и пасиви на КТБ в нея; вкл. всички депозити на гражданите и фирмите (посочените изключения остават негарантирани в КТБ);
- Осигуряване на абсолютна ликвидна подкрепа на вече одържавената КАБ от ФГВБ, държавния бюджет и БНБ (оценени съответно на 2103.6 и на 1636.2 млн. лв. в Писмото цитирано в бележка 13);
- Отнемане на лиценза на КТБ и обявяването ѝ в несъстоятелност;
- Основното средство на плана е приемане на специален закон от НС.¹³

На 15.07.2014 г. при президента планът е отхвърлен от политическите сили и специалният надзор на БНБ е удължен до 21.09.2014 г.¹⁴ Основните причини са:

- Планът не може да бъде приведен в изпълнение в предложените срокове;
- Няма законово основание за плана, без да е известна волята на акционерите;
- Специалният закон не е завършен и е рисков;
- Не е определен размерът на капиталовата неадекватност и неизвестни остават ключовите числови стойности като:
 - *Единичната стойност на акциите на КАБ;
 - *Сумата на стойността на ДЦК, необходима на МФ и сумата, необходима на ФГВБ, за да заместят дълг на банковата група;
 - *Дългът на КТБ, поет от КАБ и размерът на прехвърлените от КТБ в КАБ „качествени активи“.
- Невъзможно кратките срокове на реструктурирането – 3 дни от датата на влизане в силата на специалния закон;
- Предвижда значителна, спешна и неясна промяна във всички закони, които регулират банковия сектор на страната.

Отхвърлянето на плана подкопава доверието в УС на БНБ. На 22.07.2014 г. Управителят на БНБ заявява готовност да подаде оставка след постигане на съгласие в 42-то НС за избор на нов Управител.¹⁵ Писмото му до Председателя на НС разкрива следните обстоятелства:

- Определените за одита срокове са били недостатъчни;
- На 21–22.06.2014 г. парламентарните сили са се договорили КТБ да бъде спасена чрез одържавяване от ББР и ФГВБ и отворена на 21.07.2014 г.;
- След докладите от одиторската проверка (11.07.2014 г.) „общото заключение на политическите сили, БНБ и правителството бе, че не следва да се обременява ББР с неустановени все още към онзи момент потенциални загуби“;
- Разделянето на активите и пасивите между КТБ и КАБ, защитаващо всички граждани и фирми, е било предпочетено (вкл. от ГД „Конкуренция“ на ЕК) пред ликвидирането на банката, за „да се избегне появата на системен риск за цялата банкова система и негативно отражение върху българската икономика“;
- Политическите сили са оттеглили при президента подкрепата си по всички горепосочени договорености.

Тези действия и обстоятелства не се нуждаят от анализ.

На 25.07.2014 г. излиза Доклад за текущото състояние на КТБ на квесторите, който е анализиран самостоятелно. На 31.07.2014 г. УС на БНБ приема доклада и взема следните решения:¹⁶

- Определя нов краен срок за одита – 20.10.2014 г. и подготвя удължаване срока на специалния надзор до тази дата;
- Дава на квесторите ограничени права по отношение на подпомагането на одита и сключване на допълнителни договори, за действия спрямо длъжниците на КТБ и по прегледа на обезпеченията, за обезценка на кредитите на индивидуална основа в съответствие с Международните стандарти за финансов отчет;
- Възлага на квесторите да предложат покана към акционерите за осигуряване на допълнителен капитал и ликвидна подкрепа на КТБ.

Последното Решение на УС показва, че БНБ:

- *продължава да не е в състояние да оцени финансовите параметрите на проблема, но ускорява обезценяването на кредитите на КТБ;*
- *осъзнава досегашната си грешка, но не е готова с предложение до акционерите (инвеститорите) да участват в спасяването на банковата група;*
- *изчерпала е своите възможности за действие по казуса „КТБ“ и изчаква избора на 43-то НС и новото правителство.*

На 08.08.2014 г. УС на БНБ иска мисия от МВФ¹⁷ по Програмата за оценка на финансовата система (FSAP) с цел „възстановяване на доверието в банковата система и запазването на финансовата стабилност“.

Исканата мисия е знак, че БНБ:

- *се опасява от криза на банковата система на страната;*
- *не е способна да противодейства сама на такава криза; и*
- *осъзнава вътрешната слабост на властите и търси помощ отвън.*

На 11.08.2014 г. в писмо министърът на финансите и управителят на БНБ¹⁸ правят обзор на досегашните действия на страната по казуса с банковата група на КТБ и разкриват следните намерения:

- обезценка на активите на КТБ¹⁹ и съответно намаляване на собствения капитал;
- покана към акционерите да предоставят капиталова и ликвидна подкрепа;
- отнемане на лиценза на КТБ според изискванията на закона;
- невъзможност на ФГВБ (2103.6 млрд. лв.) да посрещне несъстоятелността на групата КТБ-КАБ, защото гарантираният размер на влоговете е 3739.7 млрд. лв.

Писмото разкрива неспособност на българските власти да определят ясна линия на поведение по отношение на групата КТБ – КАБ.

Заключение:

- *Специалният надзор на БНБ води КТБ към несъстоятелност чрез протакане, отделяне от нея на качествените ѝ активи и прехвърлянето им в КАБ.*
- *Няма становище за преговори с акционерите (инвеститорите) в банката.*
- *Няма още оценки за капиталовата неадекватност и за размера на ликвидния проблем.*
- *УС на БНБ си дава сметка за системния риск за банките, фиска и икономиката от несъстоятелността на 4-та банка в страната с 8.81% от активите на кредитната система. Но, не е в състояние да го предотврати.*

Заплахата за неизпълнение на бюджета на полугодieto

Приходите

Консолидирана фискална програма (КФП). Отчетът за изпълнението на приходите и помощите за юни, който обобщава данните за първото полугодие²⁰ в сравнение с този от първото тримесечие на годината и отчетите за 2013 г., показва следното:

Таблица 2. Сравнение на изпълнението на приходите в КФП към м. юни 2013/2014 г.
млн. лв.

Период/ показатели	Отчет 2013 г.	Полугодие 2013	2:1%	План 2014 г.	Полугодие 2014	5:4%
	1	2		3	4	
Приходи и помощи:	28981.4	14165.4	48.9	30886.0	14171.1	45.7
Данъчно-осигурителни приходи:	22370.3	10944.5	48.9	24328.7	11179.6	46.0
- Данъчни;	16213.3	8086.0	49.9	18046.9	8142.3	45.1
- Осигурителни.	6157.0	2858.5	46.4	6281.8	3037.3	48.4
Неданъчни;	3966.1	2132.9	53.8	3322.0	1824.1	54.9
Помощи.	2645.0	1088.0	41.1	3235.4	1166.4	36.1

За полугодieto на 2014 г. приходите и помощите са почти същите както през 2013 г. - 14171.1 млн. лв. срещу 14165.4 млн. лв. Относителното изоставане на темпа на събиране на приходите спрямо отчета за миналата година е 3.2 пункта или 988.4 млн. лв. Данъчно-осигурителните приходи за полугодieto 2014 нарастват с 235.1 млн. лв.²¹ в сравнение с 2013 г., но относителното изоставане на темпа е 2.9 пункта или 705.5 млн. лв.

Таблица 3. Сравнение на изпълнението на приходите в ДБ към м. юни 2013/2014 г.

Период/ показатели	Отчет 2013 г.	Полугодие 2013	2:1%	План 2014 г.	Полугодие 2014	5:4%
	1	2		3	4	
Приходи и помощи РБ	17943.6	9006.8	50.2	19262.7	8705.3	45.2
Данъчни:	15621.1	7743.8	49.6	17337.0	7729.7	44.6
- ДДФЛ;	2334.2	1215.4	52.1	2646.4	1292.7	48.8
- ЗКПО;	1553.0	944.7	60.8	1673.8	948.8	56.7
- ДДС;	7366.5	3639.0	49.4	8281.7	3486.6	42.1
- акцизи;	4055.8	1806.3	44.5	4377.9	1834.8	41.2
- други данъчни.	143.1	62.2	43.5	201.3	86.2	42.8
Неданъчни	2218.0	1212.9	54.7	1874.1	963.3	51.4
Помощи	104.5	50.1	48.0	51.6	12.3	23.8

Държавен бюджет (ДБ). Общите постъпления от Приходи и помощи в ДБ към полугодieto на 2014 г. е с 301.5 млн. лв. (с 19.7 млн. лв. – първите 3 месеца) по-малко отколкото на полугодieto на 2013 г. Относително изоставане спрямо темпа на 2013 г. е с 5.0 пункта или с **963.1 млн. лв.** Това изоставане се формира от 866.9 млн. лв. в данъчните приходи (само от ДДС – 604.6 млн. лв., където събраните приходи са със 152.4 млн. лв. по-малко в сравнение с 2013 г.²²).

Приходите от данъци на физически лица са със 77.3 млн. лв. повече от миналогодишните, поради повишената минимална работна заплата и осигурителните прагове. Темпът събираемост изоставас 3.3 пункта от планираните повече приходи – 312.2 млн. лв. – 13.4%. Същото относително изоставане на събираемостта има при неданъчните приход.

Разходите

Разходите по КФП за първото шестмесечие на 2014 г. са общо 15165,7 млн. лв. – 46.9% от годишния план и спрямо юни 2013 г. нарастват с **992,7 млн. лв.** – 7,0%. Относителното изпреварване на темпът им – с 2.6 пункта спрямо темпа за 2013 г. е съществено – 841.3 млн.лв.

МФ пояснява, че повишението на разходите се дължи в най-голяма степен на ръста на националното съфинансиране от 612.5 млн.лв. за плащания по проекти на ЕС, с цел ускореното усвояване на европейските средства. Не са посочени данни каква част от тази сума е вложена в проекти, по които плащанията от ЕС са спрени. Ако този дял е голям, въпросното „ускореното усвояване“ всъщност е постигнало обратния ефект – блокирало е значителни бюджетни средства и заплашва с по-високи дефицити през 2014 и 2015 г. Капиталовите разходи са по-високи с 401 млн. лв.; в ДБ те са само 222.4 млн. лв. (със 103 млн. по-малко от 2013 г.). Заключение е, че общински инвестиции определят по-големите разходи за европейски проекти и за капиталобразуване.

Разходите по ДБ към юни 2014 г. са 9589.3 млн.лв. и нарастват със **630.5 млн. лв.** (133.3 млн. лв. за тримесечието) – със 7.0% спрямо същия период на 2013 г. По относителни темпове за първото тримесечие разходите изоставаха, в сравнение с предходната година с 1.0 пункт, или 206 млн.лв., което приблизително съответства на спестените суми от инвестиции и лихви. Стопяването на изоставането им до 0.2 пункта (41 млн. лв.), може да означава че „буферът“ от инвестиционни разходи в ДБ напълно е изчерпан.

Нарастването е основно от нелихвените разходи – с 544.7 млн. лв. – 16.6% повече от тези за 2013 г. Като текущите нарастват още повече – с 647.5 млн. лв., или с 21.9%. Нарастват също нетните трансфери за други бюджети със 170.4 млн. лв. – 3.5% спрямо тези за 2013 г. Първото тримесечие разликите са значително по-малки. Компенсации са осъществени чрез намаляване на разходите за лихви и чрез най-ниския процент от осем години насам на изпълнение на капиталовите разходи – само 21.2% от годишния план.

МФ не сочи каква част от включените в „Резерва за непредвидени и неотложни разходи“, 500 млн. лв. по правителствената програма „Растеж и устойчиво развитие на регионите“, са изхарчени, или вече договорени от кметовете на общините.

Дефицитите

Дефицитът по КФП на касова основа към 30 юни 2014 г. е – **995,6 млн. лв.**, и се формира от дефицити по ДБ – 556,0 млн. лв. и по европейските средства – 439,5 млн. лв. За същия период на 2013 г. отрицателното салдо по КФП е само 7.6 млн. лв. и се формира от излишък по националния бюджет в размер на 104.8 млн. лв. и дефицит по европейските средства в размер на 112.4 млн. лв. Дефицитът на ДБ към 30.06.2014 г. е **884,0 млн. лв.** Тази сума възлиза на 66.2% от планирания дефицит за цялата година (1336.2 млн. лв.). За същия период на 2013 г. салдото по ДБ е положително – 21.1 млн. лв.

МФ обяснява нарасналите дефицити с по-високите разходи по европейските програми и фондове и базовия ефект от увеличението на пенсиите от 1 април 2013 г. Обяснението не е задоволително, защото разходите за пенсии и социални дейности

са нараснали със 177 млн. лв., а дефицитът по европейските средства – с 327 млн. лв., или общо 504 млн. лв. Най-вероятното обяснение са 550 млн. лв. извънредни разходи, като само малка част от тях са за сметка на икономии. МФ посочва, че очаква отблокиране на плащания, временно замразени от ЕК по ОП „Околна среда“ и ОП „Регионално развитие“, постъпления за 478,3 млн. лв. Не се уточнява каква част от сумата се дължи на изпълнители на големи проекти, които се плащат директно от Брюксел, и каква част е платена от бюджета. Ако правителството е допуснало с бюджетни средства да покрива суми от подобен мащаб, то е изложило фиска на значителен риск, без наличието на достатъчно бюджетни буфери и резерви. И това е една от причините за надхвърляне на дефицита.

Тенденции и рискове

Неизпълнение на приходите. Две поредни тримесечия на устойчив и значителен спад на темповете на приходите ни дават основание да прогнозираме изоставане на приходите по КФП в края на годината между **1 и 1.5 млрд. лв.** спрямо годишния план. Анализът показва, че през II-то тримесечие се е влошило изпълнението на отделните приходи. Спадът на относителните темпове по отчета за приходите в 2014 г., в пунктове, е:

Приходи	март 2014	юни 2014
Общи приходи КФП	+ 0.1	-3.3
Данъчно осигурителни	-1.5	-2.9
Данъчни	-2.3	-4.8
Общите приходи ДБ	-1.7	-5.0
Данъчните приходи	-2.4	-5.0
ДДС	-4.8	-7.3
ДДФЛ	-0.4	-3.3
Неданъчни приходи	+3.5	-3.3

Силни рискови фактори са: политическата криза, демотивацията в приходните администрации и заниженият контрол над тях, нерешена криза на КТБ, чести и мащабни природни бедствия, недобър летен туристически сезон (спад с 12% на приходите) заради отлива на туристи от Украйна и Русия, намаляване на входящите парични потоци поради дефлация на износа, намаляване на приходите от митни сборове от дефлация на вноса и продължаващ застой на потреблението.

МФ не е в състояние да управлява рисковете за приходите. Опасението доказват противоречията в данните, неуместните обяснения, старите аргументи за възстановяване на задържан отпреди ДДС. „Изчистването“ на задържан ДДС има краткотраен ефект. Данните за увеличени обеми възстановен ДДС и акцизи не съответстват на макроикономическите показатели. В официалния отчет за полугодieto се съдържат несъвместими и следователно неверни данни. Има риск от недостиг на административен капацитет на МФ да планира, изпълнява и отчита реално бюджета, особено при сложни условия и политическа нестабилност. Това носи рискове и за 2015 г. МФ излъчва признаци за некомпетентни практики и спадане на данъчната дисциплина при възстановяването на ДДС. Очертава се висока вълна на данъчни престъпления, свързани с източването на ДДС и акцизи, поради ограничен по

дълбочина и обхват контрол.

МФ е в невъзможност да съкрати повече разходи. До края на годината възможностите за икономии чрез съкращения на персонала, сливания и електронни технологии в звената на бюджетна издръжка не са реалистични, защото подобни реформи изискват повишени начални разходи за обезщетения, компенсации при пенсиониране, преоборудване, преквалификация и т. н. Поради това, над 90% от разходната част на бюджета в момента е „нееластична“, т.е. практически не подлежи на съкращаване (пенсии, заплати, лихви, фактури за обществени поръчки, текуща издръжка, вноски в ЕС и др.) Единственият явен резерв в бюджета за 2014 г. – 500-те млн. лв. по правителствената програма „Растеж и устойчиво развитие на регионите“ е разходван или блокиран.

Риск от прекомерен дефицит. Бързото разтваряне на ножицата между изоставащите приходи и преизпълнените разходи се вижда от бюджетните дефицити. На фона на тази устойчива тенденция и огромния дял „нееластични“ разходи, планираният дефицит в КФП от 1.8% от БВП (1472 млн. лв.) ще бъде значително надхвърлен. Очертава се риск за дефицит от около **3.3%** от БВП, поради: покриването на текущия дефицит до края на годината ще са нужни минимум 600 млн. лв.; наложителни са допълнителни плащания – 300–400 млн. лв. за превеждане на над 2 млрд. лв. от ЕС; финансирането на гарантирането на гарантираните влоговете в КТБ ще натовари бюджета допълнително с 1.6 млрд. лв. Финансирането на НЗОК с 225 млн. лева, които са недостатъчни да покрият прогнозирания дефицит от 328 млн. лв., се планира за сметка на икономии от първостепенните разпоредители. Всички министерства ще трябва да съкратят над 10% от разходите си до края на годината; вероятно ще бъдат „изстискани“ максимум 100 – 150 млн. лева, но целият дефицит ще остане непокрит. Дефицитът по КФП в края на годината вероятно ще надхвърли 2700 млн. лв., което е над границата от 3.0% от планирания БВП, но отчетеният БВП ще бъде с около 2 млрд. лева по-нисък. България може да бъде поставена под наблюдение от ЕК.

Дефицитът може да бъде още по-голям при следните обстоятелства:²³

- Критично е състоянието на „БДЖ“ ЕАД, което към полугодieto е получило по-малко от половината от планираните за годината 179.9 млн. лв. субсидии. Оставащите почти 100 млн. лв. не могат да се спестят, защото са необходими за минималните плащания към външните кредитори, с които се отлага обявяването на дружеството във фалит.
- Просрочените задължения на НЕК надхвърлят 3 млрд. лв. и формират голям и високорисков квазидефицит, който може да застраши стопанската и финансова сигурност на страната, ако не бъде финансиран през директен заем, или държавни гаранции;
- Конфликтът на Русия с Украйна, ЕС и НАТО крие риска да спре транзита на руски газ през украинска територия. Ако се стигне дотам, България може да остане без газ за дълго време и да понесе тежки щети, вкл. върху приходите в бюджета;
- Спрените плащания на строителните фирми изпълнители по проекти на ОП „Околна среда“ и ОП „Регионално развитие“ общо възлизат на 1 млрд. лв.²⁴ Плащания са забавени от три до седем месеца, което е изчерпало финансовите

резерви на фирмите-изпълнители, които ще бъдат принудени да освободят работници; някои от тях ще влязат в процедура на несъстоятелност;

- Рязко се влошава бизнес климатът. По данни на НСИ, общият показател за него през юли 2014 г. бележи спад от 3.2% спрямо предходния месец.²⁵ Нито един от основните икономически отрасли не оценява положително своите бизнес перспективи. Налице е риск за още по-голямо свиване на инвестициите на фона на тримесечно задържане на брутно капиталобразуване около границата на амортизационните отчисления;
- Особено негативни последствия за фиска ще има фактът, че бизнес климатът спада със 6.2 пункта в търговията на дребно, което директно ще се отрази на основните приходи в бюджета – тези от ДДС.

В средносрочен план продължаващата стагнация, дефлация и влошаване на фискалната и на финансовата позиция на страната, ще окажат натиск за повишаване на данъците, ще доведат до нарастване на суверенния риск и ще очертаят заплаха за намаляване на конкурентоспособността на българската икономика.

Бележки

¹ „Кремъл пред избор“ http://riskmanagementlab.com/bg/fileadmin/user_upload/documents/news/sled_svaljaneto_na_mn17-_kreml_pred_sdbonosен_izbor_.pdf

² <http://www.dw.de/%D0%B3%D0%B5%D1%80%D0%BC%D0%B0%D0%BD%D1%81%D0%BA%D0%BE%D1%82%D0%BE-%D1%80%D0%B0%D0%B7%D1%83%D0%B7%D0%BD%D0%B0%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%B5-%D1%80%D1%83%D1%81%D0%B8%D1%8F-%D0%B8%D0%BC%D0%B0-%D0%B8%D0%BD%D1%82%D0%B5%D1%80%D0%B5%D1%81-%D0%B1%D1%8A%D0%BB%D0%B3%D0%B0%D1%80%D0%B8%D1%8F-%D0%B4%D0%B0-%D1%84%D0%B0%D0%BB%D0%B8%D1%80%D0%B0/a-17820787>

³ <http://www.nsi.bg/bg/content/7503/%D0%BF%D0%BE-%D0%BE%D1%81%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D0%B8-%D1%82%D1%8A%D1%80%D0%B3%D0%BE%D0%B2%D1%81%D0%BA%D0%B8-%D0%BF%D0%B0%D1%80%D1%82%D0%BD%D1%8C%D0%BE%D1%80%D0%B8>

⁴ В тази част на доклада изложението на обстоятелствата е с нормален шрифт, а анализите и заключенията са с италик.

⁵ http://www.bnb.bg/PressOffice/POPressReleases/POPRDate/PR_20140620_BG

⁶ file:///C:/Users/user/Downloads/temp_scanned_doc.pdf

⁷ Регламент 575/2013/ЕС за капиталовите изисквания и Наредба № 8 на БНБ за капиталовите буфери на банките.

⁸ <http://bnr.bg/horizont/post/100424813/ivan-iskrov-ktb-ne-e-falirala-banka-vlojitelite-ne-trabva-da-se-pritesnavat>

⁹ http://ec.europa.eu/competition/state_aid/cases/253354/253354_1570224_113_2.pdf

¹⁰ За да се „предостави нужната и пропорционална ликвидност в контекста на външни за системата, небанкови обстоятелства.“ <http://bnt.bg/news/ikonomika/ek-odobri-3-3-mlrd-lv-podkrepa-za-ba-lgarskite-banki>

¹¹ http://www.bnb.bg/PressOffice/POPressReleases/POPRDate/PR_20140711_BG

¹² В края на изявлението Управителят на БНБ правени разширение на участващите институции: „през изминалите няколко седмици Българската народна банка работи в пълен синхрон с държавния глава на Република България и други държавни институции (вероятно прокуратурата – Авт.)“.

¹³ <http://www.protestnamreja.bg/%D0%9E%D0%A2-%D0%9F%D0%9E%D0%A9%D0%90%D0%A2%D0%90-%D0%9F%D0%A0%D0%9E%D0%95%D0%9A%D0%A2-%D0%97%D0%90-%D0%97%D0%90%D0%9A%D0%9E%D0%9D-%D0%97%D0%90-%D0%9F%D0%A0%D0%95%D0%A1%D0%A2%D0%A0%D0%A3%D0%9A%D0%A2/>
http://dnes.dir.bg/temite/tag_mnenie/podkrepa-bankite-130015/mnenie/17036994 Приложение 6

¹⁴ http://www.bnb.bg/PressOffice/POPressReleases/POPRDate/PR_20140715_BG

¹⁵ http://www.bnb.bg/PressOffice/POPressReleases/POPRDate/PR_20140722_BG

¹⁶ http://www.bnb.bg/PressOffice/POPressReleases/POPRDate/PR_20140731_BG

¹⁷ http://www.bnb.bg/PressOffice/POPressReleases/POPRDate/PR_20140808_BG

¹⁸ <http://www.minfin.bg/bg/pubs/1/8556>

¹⁹ След като за КАБ бе Управителят на БНБ заяви: „Резултатите по отношение на Креди Агрикол-България са положителни. Това е добре управлявана банка с добри банкови практики. Състоянието на кредитния портфейл е много добро, неговото обезпечаване и необходимите провизии са на достатъчно добро ниво.“ Вж. бележкаб.

²⁰ <http://www.minfin.bg/bg/statistics/12>

²¹ МФ не посочва ефекта на повишаването от 01.01.2014 г. на минималната работна заплата (от 310 на 340 лв.), на минималните осигурителни прагове и на максималния осигурителен доход (от 2000 на 2400 лв.) върху събраните преки данъци и осигурителни вноски. Това следваше да увеличи годишните данъчно-осигурителни приходи с над 320 млн. лв. Поради това няма основания твърдението на МФ, че събраните в повече 235 млн. лв. преки данъци идват от изсветляване на икономиката или подобрена работа на НАП.

²² МФ обяснява този срив единствено с по-големия размер възстановено ДДС възлизащ на 70.6 млн. лв., но тази сума не покрива и половината от срива на приходите от този данък.

http://www.bnb.bg/bnbweb/groups/public/documents/bnb_download/s_macro_indicators_a1_pdf_bg.pdf

Подлежащото на възстановяване ДДС би трябвало да намалее с около 70 млн. лв. заради намаления износ за полугодieto. Единствената възможност за увеличение на обема на възстановеното ДДС, е наличието на много висок ръст на крайното потребление и междуфирмените вътрешни продажби, но то по текущи цени за първо тримесечие през 2013 и 2014 г. е почти еднакво - съответно е 14.49 и 14.50 млрд. лв.

<http://www.vesti.bg/pari/biznes/ikonomikata-s-minimalen-ryst-prez-pyvoto-trimes-echie-5824751> Няма нито едно основание да се очаква промяна на спада на ДДС. Увеличеното възстановяване с над 70 млн. лв. и намаляването на не възстановения кредит със 190 млн. лв., (320 млн. за 2013 г.) може да е слабост на контрола на НАП. Има риск за увеличено „източване“ на ДДС и акцизи до края на 2014 г.

²³ Икономическа рецесия има троен отрицателен ефект върху бюджета: намалява данъците и осигуровките; увеличава обезщетенията за безработица; снижава БВП и увеличава дела на дефицита.

²⁴ <http://www.focus-news.net/news/2014/08/07/1952088/kamen-kolev-bsk-blizo-1-mlrd-lv-sa-ner-azplatenite-sredstva-kam-biznesa.html>

²⁵ http://www.nsi.bg/sites/default/files/files/pressreleases/Economy2014-07_GSYL3SX.pdf